

UTJECAJ VJERSKIH SLOBODA NA KOMUNIKACIJU I POVJERNJE MEĐU NARODIMA

INFLUENCE OF RELIGIOUS FREEDOMS ON COMMUNICATION AND CONFIDENCE AMONG NATIONS

Juraj Plenković, Vlasta Kučić, Daria Mustić**, Mario Plenković***

Sveučilište u Rijeci, Rijeka, Hrvatska; Odsjek za translatologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Mariboru, Maribor, Slovenija*; Katedra za komunikologiju, Grafički fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska**

University of Rijeka, Rijeka, Croatia; Department of Translation Science, Faculty of Social Sciences and Humanities, University of Maribor, Maribor, Slovenia*; Department of Communication Science, Faculty of Graphic Arts, University of Zagreb, Zagreb, Croatia**

Sažetak

U radu se teorijski analizira i eksplicira vjera, vjerovanja i vjerska tolerancija s aspekta građanskog utjecaja na odabir vjerskih sloboda, komunikaciju i povjerenje među narodima. Komparativnom analizom provedeno je i empirijsko pilot istraživanje na primjeru fokus grupe: Hrvatska, Slovenija, Srbija, Bosna i Hercegovina o stavovima i mišljenjima građana o vjeri i vjerskim slobodama. Istraživanje je pokazalo međuzavisnost vjere i vjerovanja s građanskim osvjedočenjem o vjerovanju u nadnaravna duhovna bića koja određuju čovjekove vjerske slobode, moralne, društvene, komunikativne i građanske norme te oblike građanskog ponašanja. Polazeći od provedene teorijske i empirijske analize te drugih spoznaja do kojih se u istraživanju došlo u radu se predlaže trinaest (13) zaključnih preporuka koje možebitno utječu na slobodu vjere, vjerovanja, tolerancije, komunikacije i povjerenja među narodima. Na temelju provedene teorijske i empirijske analize u radu se zaključuje da je budućnost građanske tolerancije, komunikacije i povjerenja među drugim narodima u korelaciji s čovjekovim vjerskim slobodama te njegovim kreativnim duhovnim, intelektualnim i komunikativnim potencijalima.

Abstract

The paper theoretically analyzes and explains religion, beliefs and religious tolerance in terms of civic influence on choice of religious freedoms, communication and reliance among nations. The comparative analysis and empirical pilot study was conducted on the example of the focus groups: in Croatia, Slovenia, Serbia, Bosnia and Herzegovina, the attitudes and opinions of citizens on religion and religious freedom was explored. Research has shown the interdependence of religion and beliefs with the civil conviction of belief in the supernatural spiritual beings that determine the man's religious freedom, moral, social, communicative and civic norms and forms of civic behavior. Starting from a theoretical and empirical analysis and from other discoveries made in the study, the paper proposes thirteen (13) concluding recommendations that potentially affect the freedom of religion, belief, tolerance, communication and trust among nations. Based on a theoretical and empirical analysis, the paper concludes that the future of civic tolerance, communication and trust among the other nations is in correlation with the man's religious freedoms and its creative spiritual, intellectual and communicative potential.

1. Uvod

Svi suvremeni teoretičari vjerskih sloboda se slažu da je novi pogled na vjerske slobode ujedeno pogled na svijet i život u kojem živimo. Od vremena kada je Albert Einstein dokazao da su prostor i vrijeme dio jedinstvene stvarnosti koja je dinamična, a ne statična, i kada je u svojoj teoriji relativnosti izrazio zakon transformacije energije u masu i mase u energiju ($E = m \times c^2$) počeo se mijenjati i čovjekov odnos prema vjeri i vjerovanju. Od dana postavljene

Einsteinove zakonitosti promijenio se i nadzor o svijetu, vjeri, vjerovanju i vjerskim slobodama. Novi nadzor o svijetu (Weltanschauung) se počeo transformirati i konstituirati s novom koncepcijom vjerovanja u prostor i vrijeme. Do tada stabilan i takoreći vječan način vjere i vjerovanja se naglo promijenio. Tim činom pao je koncept vjerovanja u newtonovski svijet stabilizirane harmonije vjerovanja u prostor i vrijeme. Otkrivanjem novog zakona o identitetu i transformaciji energije u masu i mase u energiju potpuno se afirmirao novi dinamički

pogled na svijet i život (dinamička komunikacija) kojeg je prije 230 godina genijalno predvidio naš veliki znanstvenik Ruđer Bošković. Taj novi realtivistički pogled na svijet, vjeru, vjerovanje i život se tijekom proteklih 100 godina u svim oblicima znanstvenog promišljanja, u znanosti i umjetnosti, u religijskom djelovanju, u pogledu vjerskih sloboda i komunikacijskog povjerenja među narodima. Novi relativistički pogled na svijet promijenio je svijest o vjerskim slobodama, o vjeri i vjerovanju među ljudima i narodima, što je u znanosti i umjetnosti promijenilo okvire epistemološkog razvoja i promišljanja novih znanstvenih teorija. Tako se vjerovanje transformiralo u odnos povjerenja što je dovelo do novih odnosa koje analogno promišljaju i otvaraju nove horizonte vjerovanja i povjerenja među narodima. Tako je, na primjer, na području geometrije Euklidova teorija ravnog prostora zamijenjena geometrijom zakrivljenog prostora (Riemann i Lobačevski) /1/. Prirodni kardinalni broj, koji je u matematici stoljećima pitagorejski prikazivan kao odraz i odnos suština, sveden je, u skladu s Einsteinovim otkrićima, u relaciju i poseban koordinatni sustav (Cantorova teorija skupova) čime je po prvi put u razvoju ljudske spoznaje matematika izgubila ontološka obilježja i svrstala se u red epistemologije što su do kraja izveli Alfred Whitehead i Bertrand Russell. Zahvaljujući tom znanstvenom i metodološkom obratu došlo je do promjena u društvu i novih pogleda na vjerovanje, svijet i život i povjerenje prema drugima. Iz temelja se koncept vjerovanja transformirao u filozofiju koja je do tada bila idealistička i materijalistička i koja se počela metafizički orijentirati na vjerovanje u jednu jedinstvenu svemirsku supstancu na kojoj se može svesti sav opstojni novi svijet. Nova filozofija vjerovanja u znanost, povjerenje u druge, gradi novu dinamičku antropološku sliku svijeta i svemira koja otvara viziju slobode vjerovanja i stvaranja komunikacijskog povjerenja među narodima.

2. Vjerske slobode i komunikacija

Polazi se od „Opće deklaracije o pravima čovjeka“ koja govori da se sva ljudska bića rađaju slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Ona su obdarena razumom i sviješću i treba da jedno prema drugome nastupaju u duhu bratstva (Čl.1.). Svakome su dostupna sva prava i slobode navedene u ovoj deklaraciji bez razlike bilo koje vrste, kao što su rasa, boja, spol, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, narodnost ili društveno porijeklo, imovina, rođenje ili drugi pravni položaj.... (čl.2.). Svatko ima pravo na život, slobodu i osobnu sigurnost ... (Čl.3.). Svatko ima pravo na slobodu mišljenja i izražavanja

... (Čl.4.) /2/. Iako otporna na sve utjecaje sa strane i religija se izmijenila pod utjecajem svih promjena. Napustila je viziju Boga koji bi bio nalik čovjeku i ona usmjerava slobodu vjerovanja i određivanja čovjekovih vjerskih sloboda. U određivanju čovjekovih sloboda u XX stoljeću vlada vjerojatnost trenda i dinamička komunikacijska ravnoteža u kojoj utjecaj znanstveno-tehničke revolucije određuje čovjekovu slobodu, a utjecaj novih informacijsko-komunikacijskih tehnologija oslobađa čovjeka koji potpuno slobodno razmišlja o svom duhovnom životu i osobnim vjerskim slobodama. Svatko od nas predstavlja rezultantu nekog stvaralačkog procesa, na čijem početku stoji „Božja ljubav ili Božja volja“ da tu ljubav i ostvari. Sloboda je u otkrivanju duhovne nevidljivosti. Duhovnost ima nevidljiva svojstva, a vjera je čovjekovo nevidljivo poštivanje vječne moći u one koje vjerujemo i koje po njihovim djelima prepoznajemo. Čovjekova sloboda se stalno kreće iz entropije (kaosa) prema negentropiji (konačnoj uravnoteženosti). U svakom temeljnom strukturalnom određenju čovjek je genomski i kulturološki determiniran. Naime, kao prirodno biće sui generis čovjek je nagonski usmjeren prema slobodi /3/. Taj proces ga stalno vodi prema emancipaciji. Međutim, ta njegova emancipacija nije regulirana, pa se ona na svom putu prema afirmaciji, priznanju, slobodi stalno sukobljava sa istim takvim porivima drugih bića. Otuda je čovjekov put prema vjerskim slobodama njegov put uspona ka sve većoj autonomiji i u uravnoteženosti konflikta. Konflikt je proces u čovjeku, njegovo duhovno događanje, slobodan odabir, s ciljem da ostvari neku svrhu u ovom slučaju vjerske slobode.

3. Metodološki i teorijski okvir

Uspjeh i napredak svake znanosti uvelike ovisi o njezinoj metodologiji. Odabrani metodološki okvir za izradu ovog rada je orijentiran na indukciju, dedukciju i apriorizam. U ovom istraživanju polazi se od glavne hipotetske pretpostavke koja potvrđuje već unaprijed izrađene stavove o čovjeku i njegovom odabiru vjerskih sloboda. Čovjekova idealistička koncepcija homo sapiensa je pomoćna hipoteza koja u ovom radu tog istog čovjeka hipotetski udaljava od njegove sfere duhovog i materijalnog bića ili podvaja njegove stavove. Primjenom induktivne metode u ovom radu pokušavamo shvatiti fenomen utjecaja vjerskih sloboda na komunikaciju i povjerenje među narodima kao kulturološki, filozofski i komunikološki fenomen u cijeloj njegovoj vjerskoj raznolikosti i međuzavisnosti među narodima. Cilj ovog rada je utvrditi i deskriptivno konstatirati kakve su stvarne vjerske građanske slobode i u

kojoj mjeri slobodan odabir vjerskih sloboda utječe na komunikaciju te povjerenje među narodima. Promatrani uzorak je pažljivo odabrana fokus grupa od 12 odabranih sugovornika susjednih naroda (4 Hrvata, 4 Slovenca, 4 Srbina i 4 Bošnjaka) o njihovim stavovima i mišljenjima o utjecaju vjerskih sloboda na komunikaciju i povjerenje među susjednim narodima. Istraživanje je provedeno u vremenskim granicama od 30 istraživačkih dana (17. 11.-17.12. 2009.) metodom dubinskog intervjua kroz četiri temeljna istraživačka pitanja: (a) Jesu li u Vašem okruženju dozvoljene vjerske slobode (lokalno, regionalno i nacionalno)?; (b) Utječe li Vaše vjersko opredjeljenje na povjerenje među susjednim narodima?; (c) Ima li u Vašem okruženju vjerske snošljivosti /tolerancije? i (d) U kojoj mjeri vjerska različitost utječe na komunikaciju i povjerenje među susjednim narodima?

U radu je kroz 6 dodatnih pitanja korištena povijesna istraživačka metoda za analizu i interpretaciju stavova o postavljenim istraživačkim pitanjima. Deduktivnom metodom analizirana je čovjekova duhovnost, komunikativnost, vjera i povjerenje u druge, društvo i susjedne narode.

4. Vjera, komunikacija i povjerenje među narodima

Vjera u samoga sebe, vjera i povjerenje u druge, vjera i povjerenje u društvo, vjera u sve što je plemenito i dobro, vjera u opće dobro je i istovremeno i komunikacijsko povjerenje među narodima. Ako vjeru, komunikaciju i povjerenje među narodima shvatimo kao čovjekovo stvaralaštvo par excellence i kao kulturu međusobnog komuniciranja, onda će nam biti lakše shvatiti i definirati vjeru, toleranciju i povjerenje među narodima. Uvijek je građanska motivacija za društveni i tehnološki napredak, posebno u kriznim gospodarskim vremenima, pokretačka snaga za izlazak iz komunikacijske krize među narodima. Komunikacijsko povjerenje među narodima se temelji na kriznim događajima u javnosti koje se prema teoriji funkcionalizma instrumentaliziraju u javnosti u komunikativnom procesu vjere i povjerenja prema drugom, društvu i narodima. Vjera, komunikacija i komunikacijsko povjerenje među narodima se posebno manifestira u društvenim krizama i opasnostima (ratovi, ekološke nesreće i financijske krize), na svim razinama globalnog, regionalnog, nacionalnog i lokalnog vjerovanja i povjerenja među narodima. „Opasnosti i krize su nepoželjna i iznenadna stanja koja mogu zahvatiti pojedinca, grupe, gospodarstvo, društvo, lokalnu samoupravu, naselje, selo, grad državu ili međunarodnu zajednicu. Krizna stanja su i ugrožavanje voda, zraka, tla, šuma,

mora, vinograda, voćnjaka, zasijanih oranica, organizacija, tvrtki, institucija ili svakog objekta iz čovjekova okruženja“ /4/. Krize djeluju podmuklo, nenajavljeno, iznenadno i katastrofalno. Postavlja se osnovno čovjekovo pitanje možemo li vjerom i povjerenjem u druge izbjeći društvene ili prirodne katastrofe. Opasnosti i krize stvaraju nesigurnost čovjeka, društva, naroda i država. Vjera i povjerenje u samog sebe, drugog i druge narode uključuje brojne komunikativne spoznaje o vjeri i povjerenju u društvene, gospodarske, vjerske, kulturne i političke spoznaje drugih naroda. Vjera i povjerenje u drugog je duhovna čovjekova komunikativna aktivnost kojom čovjek utječe na djelovanje i ponašanje drugog. Duhovnost i komunikativnost je čovjeka vinula iz zoocarstva i vjerom preodgojila u novo kreativno stvaralačko iskustvo za ostvarivanje komunikacije i povjerenja među narodima na planeti Zemlja.

Sam pojam „vjere“ i „komunikacije“ i „povjerenja“ koji obrađujemo, nam govori da smo svi, iako različitih vjera, pripadnici općeg dobra, i da smjeramo putu ostvarivanja ljepšeg života, i dostojnijega, na našem Planetu. Svi težimo jedinstvenom cilju – općem dobru, što nas povezuje, iako smo u formalnom smislu svi različiti. Onaj tko više pridonosi općem dobru se drži s onima koji u dobru prednjače i koji duhovnom snagom nadmašuju nekadašnju moć masovnosti prema vjerskoj pripadnosti. U svijetu postoji veliki broj različitih vjerskih opredjeljenja i upravo je snažan onaj tko je tvorac dobrohotnosti kojoj svatko razuman teži. Zato i postoje velike znanstvene progresivne snage unutar svakoga vjerovanja i koje postaju zajednička pokretačka snaga u pomaganju jednih drugima, što osnažuje najviše one koji tome teže. Poštivajući specifičnosti i pravo svakoga da ostvari svoje uvjerenje u momentu „Bitnosti“, pokazuje se da tolerancija u znanstvenom pristupu vodi napretku, humanizaciji društva i sveopćem dobru, i tako narode međusobno približavamo i postajemo jedinstveni u povjerenju prema drugima čuvajući tradiciju i temeljitost na kojima vjere postoje. Znanost i religija se međusobno preplicu što pokazuju analize studijskih pristupa i edukacija na brojnim svjetskim sveučilištima koje otvaraju nove vidike u spoznavanju vjere, povjerenja, snošljivosti i zajedništva. Snaga je u znanosti, ako je ona primjenljiva u čovjekovu životu. Ona postaje presudni čimbenik u promjeni koja svijetli budućnosti, koja ostavlja i briše tragove nesretnosti mnogih naroda, te pridonosi u ostvarivanju novoga života u novonastalim situacijama.

5. Nove komunikativne ICT tehnologije i povjerenje među narodima

Svijet, ulaskom u treći milenij, otvara novu povijest vjere, tolerancije i povjerenja među narodima. Oko nas i u nama sve se promijenilo. Sada se nužno mora promijeniti i ponašanje čovjeka prema vjeri i povjerenju među narodima ako želimo uspješno iskoračiti u nove komunikacijske izazove znanost i tehnologije u 2010. (DIT 2010) /5/. Prema tome, svi se mi zajedno, kao i svaki pojedinac, nalazimo na edipovskom raskrižju s pitanjem kako dalje? Plediramo zato za suvremeno shvaćanje temeljnog odnosa vjere i povjerenja u društvo i tehnologiju svih naroda. Izlaz je u vjeri i povjerenju među narodima u procesu sustavnog uravnoteživanja svih dijelova društva sa cjelinom i cjeline s dijelovima. Kako su slična stajališta vjerske doktrine o radu i sudionicima radnog procesa (nazvana socijetarizam), a takvo stajalište dominira i danas, era elektroničkog komuniciranja i novih informacijsko-komunikacijskih tehnologija (ICT) otvara duhovnu i komunikacijsku slobodu vjere, zdravog ljudskog razuma i međusobnog povjerenja među narodima. Tek kada se osigura normalno zadovoljavanje primarnih potreba stanovništva, moguće je postupno ostvarivati više komunikacijske oblike vjere i povjerenja među narodima u procesu uključivanja i pridruživanja Hrvatske u EU. Vjera i povjerenje u društvo i tehnologiju, kao i vjera u stalni razvoj čovjeka, je orijentacija prema novim društvenim odnosima, moralu, ljudskoj volji i emocijama. Teorija vjere i povjerenja među narodima proizlazi iz Augustinove teze „credo ut intelligam“ (vjerujem da bih spoznao) /6/. Kršćanski teoretičari ove koncepcije vjeruju u primat moralnih odnosa kao imperativ razvoja svih društvenih čimbenika uključujući gospodarski i tehnološki napredak. Ne određuje sve u društvu vjera u tehnologiju, kako to sugeriraju tehnokrati, nego povjerenje u političke čimbenike koji razvijaju vrijednosnu svijest i građansku vjeru i povjerenje među narodima. Treba istaknuti da slijepo vjerovanje u tehnologiju kao nekog svjetovnog Boga ne vodi daleko, jer se građansko povjerenje bitno problematizira kada nastaju društvene anarhičnosti, ekološke katastrofe (nafta u meksičkom zaljevu, vulkanski dim na Islandu, itd.) i tada nastaje nepovjerenje među narodima zbog snižavanja kvalitete ljudskog života u kojem tehnologija svodi ljude na tehničke poslužitelje. Budući da smo danas tvorci visoke tehnologije koja utječe na mijene našega ponašanja, znanost će nam pomoći da etičnost stvorena u religijskom shvaćanju svakoga naroda, postane vezivno tkivo koje, u promijeni načina i stilova života, mijenjajući svijet, mijenja i pojedinca tj.

mijenja i samoga sebe. Brojni ratovi, kao i uzroci stradanja među narodima, dovode do fizičke i psihičke osakaćenosti, mnogih ljudi i narodi postaju bespredmetnost budućega čovjeka, i gube vjeru i povjerenje među narodima. Ljepota koju u folkloru življenja i izraza ogledamo u pripadnosti vjerama, postaje ljepotom koja dokida sivilo u ljudskom komuniciranju i kao da privlači i govori nam: pogledaj, prihvati što je dobro, jer te volim. Ističemo da nitko nema pravo rušiti tradicionalnu ljepotu i ponašanje u nekoj od vjerskih pripadnosti, ali svatko mora i s pravom, pridonositi napretku ljudskoga društva u ime općega dobra. U suprotnom, nastaje rizik i nepovjerenje za vlastiti identitet.

6. Vjerovanje, identitet i komunikacija

Često se pitamo, u suvremenosti, gdje nam je identitet, jer ga ne nalazimo, jer bez oblika vjerskoga isticanja on nestaje i često ga zlorabimo u izrazu, opravdavajući izmještanosti naroda u sredini ili državi. Upravo, rušeći običaje i vjekovnu tradiciju, narušavamo vlastitost. S ponosom uvijek naznačujemo vlastitost, ali s osviještenošću znakom da smo u zajedništvu, pa poštivajući druge, poštivamo i sebe, kao što je govorio hrvatski pjesnik Petar Preradović: „Tuđe poštuju, a svojim se diču“, što nikome ne nanosi loše, nego smišljeno pridonosi napretku. Oni koji optimistički gledaju na samog sebe i društvo, previđaju da, kada bi se nalazili na nekom oceanu, u nekoj brodici koja tone, ako se ne bi sjetili svojega vjerovanja, padaju kao trupci na dno bez povratka. Čovjek je najdivnije biće Planeta i kao takav se treba uvijek uspinjati do vrhunca humanosti prema sebi i drugima, a njegova veličina time postaje snagom koja ga usrećuje.

Graditi moralnost, materijalnost, idejnost, povjerenje, je teško na olakotnim ruševinama iz prošlosti. Tu znanost postaje prioritetnom snagom koja će uvijek smjerati kvalitetnijem životu i stoga iz dana u dan broj vjerskih institucija raste i one izražavaju svoj snažni usklik koji u njihovim znanstvenim institucijama postaje sve prihvatljiviji. Zato, instituti i fakulteti, iz vjerskih područja, po našem mišljenju, će se sve više razvijati i sve jače utjecati na čovjekovu duhovnost, komunikaciju i povjerenje među narodima. Danas svi govorimo o demokraciji i svatko bi se uvrijedio kada dobije prigovorilo da se ne ponaša demokratski. Neka svatko sam sebi postavi pitanje, koliko je educiran za ostvarivanje demokracije i vjerske tolerancije. Zato, u demokraciju često uvrštavamo svekoliko ponašanje, zanemarujući da se treba obrazovati postupno za demokraciju i toleranciju. Tehnologiju demokracije često krivo tumačimo, kao i druge brojne autore da nisu pripadnici demokracije,

kada ozbiljno upozoravaju da je najteži oblik demokracije, kada se demokracija pretvara u anarhiju, kao rezultantu ljudskoga nerazumijevanja, neobrazovanosti i slabog odgoja.

Vjerski obredi i isticanje svetosti, su „signal upozorenja“ za one kojima je potrebno zajedništvo, da ne bi bili ostavljeni kao samotnjaci, ukazuju da je njihova veličina, snaga predvođena čelništvom pripadajuće vjerske zajednice, u zajedništvu malih vjerskih grupa koje u istinu nisu neka masovna psihološki jaka sila, već su poput obiteljskog miljea koji pruža ruku svakome tko voli mir i život, ili život u miru. Razmišljajući o čovjeku kao komunikativnom biću Martin Heidegger, je rekao „Nijedna epoha nije imala toliko raznolikosti znanja o čovjeku kao sadašnja. Nijedna epoha nije mogla tako brzo i lako da dođe do znanja kao naša. Ali nijedna epoha kao naša nije shvaćala tako malo što je čovjek. Nikada čovjek nije bio toliko problematičan kao danas. /7/ I doista, možemo zaključiti da je čovjekova priroda, njegove mogućnosti i smisao postojanja uvijek aktualan kao i pitanje vjere i povjerenja među narodima. Po svemu sudeći čovjek je ishodište i cilj, a isto tako i sredstvo za bolji život samog čovjeka, koji u potpunoj vjerskoj slobodi ostvaruje komunikativno povjerenje prema među narodima. Znanost je pokretačka snaga svake zemlje i ona mora pokazati put u tehnološku budućnost svijeta, slobodu vjere i povjerenja među narodima. S toga treba preporučiti da svi dotičemo ruke uzajamno i u sinergijskom zajedništvu, svatko na sebi primjeren način pridonesemo tehnološkom napretku, miru, toleranciji i razumijevanju među narodima. Budućnost svijeta ovisi o kreativnosti čovjeka ali i njegovom duhovnom, intelektualnom i komunikativnom potencijalu.

I zato neka uvijek bude u nama nadanje, vjernost i snaženje naše svakodnevice, kao naš temeljni motiv i pokretačka sila k dobru – općem dobru, komunikaciji i povjerenju među narodima.

7. Rezultati empirijskog istraživanja

Provedena teorijska eksplikacija je pokazala da je vjera, vjerovanje, povjerenje, duhovnost, komunikativnost, povjerenje i vjerska tolerancija u međusobnom suodnosu, te da je sloboda vjere i vjerskog opredjeljenja temeljna karika za komunikaciju i povjerenje među narodima. Sva dosadašnja provedena istraživanja ukazuju na nužnost stalnog osmišljavanja vjerskog dijaloga na svim razinama religijskog komuniciranja. Rezultati provedenog pilot istraživanja su pokazali da su vjera i religijsko građansko opredjeljenje prema vjerovanju, osobnom shvaćanju i osjećaju

vjere, tradiciji, obredima, vjerskom ponašanju i komunikaciji u korelaciji s osobnim vjerovanjem prema kojem odabrani ispitanici različitih vjerskih opredjeljenja stvaraju svoj sustav vrijednosti prema kojem prosuđuju susjedne i druge narode i ponašanju se u svakodnevnom životu. U skladu s svojim stvorenim vjerskim vrijednosnim sustavom odnose se spram drugih građana, prema samom sebi, spram šire društvene zajednice i spram drugih naroda. Ispitanici su pokazali da je vjera i vjerovanje osobno osvjedočenje o opstojnosti nadnaravnog božanskog bića kojem građani vjeruju i s kojim duhovno komuniciraju u svakodnevnom životu, opasnostima i krizama. Njihova vjera i vjerovanje je stvaranje povjerenja spram drugih građana i naroda koji nisu istog vjerskog opredjeljenja. Njihova vjera je ujedno i njihova hrabra odluka da prihvate sve osobine, žrtve i pravila ponašanja one vjere u koju vjeruju. Istraživanje je pokazalo da je vjera i vjerovanje dio čovjekove građanske kulture kojom sami građani slobodnim izborom vjere i vjerovanja u nadnaravno i duhovno slobodno, bez predrasuda, apriori pozitivno komuniciraju s drugim narodima. Istraživanje je potvrdilo glavnu istraživačku hipotetsku pretpostavku da su kod građana već unaprijed formirani stavovi o drugom čovjeku i njegovom odabiru i opredjeljenju za pozitivno razmišljanje prema vjerskim slobodama drugih građana. To pokazuje da čovjek ne bi mogao imati religijske predodžbe vjerovanja da se ne služi vjerskim komunikativnim simbolima koje izviru iz ljudske čovjekove simboličke komunikativne građanske aktivnosti. Vjerovanje, komunikaciju i povjerenje među narodima građani izražavaju simbolima koji postaju prepoznatljivo obilježje religioznosti i medij komuniciranja religijske pripadnosti što potvrđuje pomoćnu istraživaču hipotezu o religioznom čovjeku „homo sapiensu“ koji se udaljava/približava s drugim narodima u sferi uspostavljanja duhovnog i materijalnog komuniciranja s drugim narodima. Ispitanici su suglasni (Hrvati, Slovenci, Srbi i Bošnjaci) da vjera uključuje vjerovanje u natprirodno i nedokučivo. Vjerovanje u „natprirodno“ otvara mogućnosti za iznalaženje prihvatljivih oblika za uspostavljanje komunikacije i povjerenja među narodima. Ispitanici su uglavnom pozitivno odgovorili na pitanje (a) Jesu li u Vašem okruženju dozvoljene vjerske slobode (lokalno, regionalno i nacionalno)? Metodom dubinskog intervjua iskazali su rezerve spram slobodnog iskazivanja vjerskih sloboda na lokalnim razinama građanskog življenja i djelovanja dok su iskazali pozitivne stavove spram regionalnom i nacionalnom iskazivanju vjerskih sloboda. Na pitanje (b) Utječe li Vaše vjersko opredjeljenje na povjerenje među susjednim narodima? Svi

ispitanici odgovorili su potvrdno što ukazuje na svu moguću osjetljivost vjere, komunikacije i povjerenja među narodima. Svi ispitanici su izrazili pozitivne stavove na pitanje: (c) Ima li u Vašem okruženju vjerske snošljivosti /tolerancije? što potvrđuje pretpostavku da vjera i vjerovanje izvire iz čovjekove potrebe i komunikativnog nastojanja da gradi komunikacijsko povjerenje među narodima i izvan granica čovjekovog okruženja. Na pitanje „(d) U kojoj mjeri vjerska različitost utječe na komunikaciju i povjerenje među susjednim narodima?“ većina ispitanika je suglasna, uz manje zadržke, da vjerska različitost ima utjecaja na komunikacijsko povjerenje među susjednim narodima. To potvrđuje i hipotetsku pretpostavku da su svi građani, unatoč različitim vjerama, rođeni da bi živjeli u miru, zajedništvu i duhovnim providnostima. Istraživanje je pokazalo da o pitanjima vjere i vjerovanja, vjerskih sloboda te komunikacijskog povjerenja među narodima je kritičko promišljanje s filozofskog, kulturološkog, religijskog i komunikološkog stajališta o senzibilnim pitanjima vjerskog komuniciranja na svim razinama lokalne, nacionalne, regionalne i globalne vjerske komunikacije među narodima.

8. Zaključak

Iz svega iznesenog možemo zaključiti da je ovim radom opravdan postavljeni istraživački cilj o kritičkom propitivanju utjecaja vjerskih sloboda na komunikaciju i povjerenje među narodima. U radu je izvršena široka teorijska analiza i eksplikacija vjere, vjerovanja i vjerske tolerancije s aspekta građanskog utjecaja na komunikaciju i povjerenje među susjednim narodima (Hrvati, Slovenci, Srbi i Bošnjaci). Komparativnom analizom provedeno je i empirijsko pilot istraživanje na primjeru fokus grupe: Hrvatska, Slovenija, Srbija, Bosna i Hercegovina o stavovima i mišljenjima građana o vjeri i vjerskim slobodama. Istraživanje je pokazalo međuzavisnost vjere i vjerovanja s građanskim osvjedočenjem o vjerovanju u nadnaravna duhovna bića koja određuju čovjekove vjerske slobode, moralne, društvene, komunikativne i građanske norme te oblike građanskog ponašanja. Polazeći od provedene teorijske i empirijske analize te drugih spoznaja do kojih smo u istraživanju došli nužno je obratiti pažnju na slijedeće zaključne poruke: (1) Živimo u vremenima naglih i kriznih promjena koje se događaju građanima, obiteljima, narodima i državama te cijelom čovječanstvu; (2) U svijetu vlada velika zabrinutost u kojem se pravcu razvijaju društvene promjene i kako one utječu na građanske i vjerske slobode; (3) Vjera i vjerovanje postaju svakodnevna zbilja, vizija i građanska

komunikacijska realnost; (4) Spoznavanje vjere, vjerskih sloboda, vjerovanja i povjerenja u druge (narode i države) postaje naša svakodnevica; (5) Vjera i vjerovanje upućeno je čovjeku i postaju čovjekovo osvjedočenje o njegovim brojnim odlukama koje donosi prema sebi, drugima, narodima i svijetu; (6) Čovjek vjernik u komunikaciji s drugima institucionalizira vjeru i svoje ponašanje i isto temelji na postavkama svoje vjere i vjerovanja; (7) Vjerske različitosti se pojavljuju kao građanska prepreka u komunikaciji i razumijevanju drugih kultura; (8) Stavovi građana prema vjeri, vjerovanju i povjerenju prema drugim narodima se temelje na povijesnim i vjerskim tradicijama; (9) Utjecaj vjerskih sloboda na komunikacijsko povjerenje među narodima treba promatrati kao stratešku međukulturalnu komunikaciju; (10) Vjersko komuniciranje između građana različite vjerske pripadnosti utječe na komunikaciju i povjerenje među drugim narodima; (11) Komunikacija i povjerenje među narodima sadrži dva možebitna suprotna komunikacijska procesa (približavanje i udaljšavanje); (12) Kod društava s većim stupnjem demokracije i građanske tolerancije slobodno vjersko opredjeljenje i vjerovanje pozitivno utječe na komunikaciju i povjerenje među narodima; (13) Vjerske slobode i komunikacijsko povjerenje među susjednim narodima (Hrvatska, Slovenija, Srbija i Bosna i Hercegovina) su u granicama tolerancije i razvijaju se u duhu dobrih prijateljskih i dobrosusjedskih odnosa.

Možemo na kraju provedene teorijske i empirijske analize zaključiti da budućnost građanske tolerancije, komunikacije i povjerenja među drugim narodima je u korelaciji s čovjekovim vjerskim slobodama i njegovim kreativnim duhovnim, intelektualnim i komunikativnim potencijalima.

Bilješke

- /1/ Ware, Caroline F.; Panikkar, K. M. ; Romein, J. M. Dvadeseto stoljeće : preobražaj društava, Naprijed, Zagreb, 1969 (23)
- /2/ Općadeklaracija o pravima čovjeka, (unekimhrvatskim prijevodima naziva se Opća deklaracija o ljudskim pravima ili Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, Dostupno na : www.pravnadatoteka.hr/.../Opca_deklaracija_o_pravima_covjeka.pdf
- /3/ Plenković, Juraj: Ekologija i turizam, u: Media, culture and public relations 1, 2002, 1, 1-129 (38).
- /4/ Plenković, Mario: Krizno komuniciranje i te orija odnosa s javnostima, Media, culture and public relations 1, 2002.,1, 1-129 (19).
- /5/ Plenković, Juraj: Faith and Communication Reliance Among Nations, u: 17. Međunarodni znanstveni skup „Društvo i tehnologija 2010 /Society and Technology 2010.“, Zadar, 28.-30..2010. (42).
- /6/ Plenković, Juraj; Plenković, Mario : Društvo, znanost

i tehnologija, Udžbenik Sveučilišta u Rijeci / Manualia Universitatis studiorum fluminensis, Sveučilište u Rijeci, Građevinski fakultet, Rijeka, 1998. (19).
/7/ Plenković, Juraj : Osnovne kulturne antropologije, Fakultet graditeljskih znanosti Sveučilišta u Rijeci, Rijeka 1990. (21).

Literatura

1. Bauman, Zygmunt: Globalization: The Human Consequence, Polity Press, 1998.
2. Brubaker, Rogers: Nationalism and the State, Manchester University Press, Manchester, 1992.
3. Chow, Rey: Witing Diaspora Tactics of Internation in Contemporary Cultural Studies, Indiana UP, Bloomington, 1998.
4. Čimić, Esad: Religija kao integralni dio kulture, Media, culture and public relations 1, 2002.,1,1-129 (32-37).
5. Goujon, Philippe; Flick Catherine: Conditions for a Critical Perspective on Converging Technologies: Ethical and Social Issues, u: Converging Technologies Conference, CTS 2010, Maribor, 17 -18 May 2010.
6. Hodžić, Vebija: Islam u svijetu nauke i filozofije, El-Klimeh, Novi Pazar, 2010.
7. Kivisto, Peter: Multiculturalism in a Global Society, Blakwell Publishing, Oxford, 2002.
8. Kučič, Vlasta: Inovative translatorische Informationstechnologie als Unterstzung beim Übersetzungsprozess: U: Wojciech Walat (izd.) Technology-Computer Science-Education. Theoretical and Practical Problems of ICT Education, University of Rzeszowski, str. 298.305, Rzeszow.
9. Kučič, Vlasta: Suprakulturelle Kommunikation in der gliobalisierten, Welt ? U: Translatioswissenschaft, ITAT, Graz, 2003.
10. Kučič, Vlasta: Prevoditelj kao posrednik interkulturalne komunikacije, Teorijski i komunikacijski aspekt, Doktorski rad, Hrvatsko komunikološko društvo & Nonacom, Zagreb, 2009.
11. Mesić, Milan: Multikulturaliza, Školska knjiga, Zagreb, 2006.
12. Mikić, Pavao, K učič, Vlasta: Translatorik im kontext kulturspezifik, Hrvatsko komunikološko društvo & Nonacom, Zagreb, 2004.
13. Pejović, Danilo: Duh i sloboda, Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb, 1992.
14. Plenković, Juraj: Ekologija i turizam, Media, culture and public relations 1, 2002.,1, 1-129 (38 -41). 1. Plenković, Mario; Radoš, Goran;
15. Plenković, Juraj. For quality of life // Edukacija, Technika - Informatyka / Furmanek, Waldemar ; Walat, Wojciech (ur.). Rzeszow : University of Rzeszow, 2009. Str. 41-46.
16. Plenković, Juraj; Plenković, Mario; Radoš, Goran. Ecology and technology // Technika-Informatyka Edukacija / Furmanek, Waldemar (ur.). Rzeszow : University of Rzeszow, 2008. Str. 231-241.
17. Plenković, Mario; Tomažič, Tina; Plenković, Juraj. A fundamental dependance the roles of profit and success in mass media industries // Wypalnie zawodowe pracownikow sluzb spolecznych / Teresa Zbyrad (ur.).Stalowa Wola : Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawla II w Lublinie, 2008.. Str. 573-578.
18. Plenković, Mario; Hadžić, Slobodan; Plenković, Juraj. Teacher's expression of character // Technika-Informatyka-Edukacija / Walat, Wojciech (ur.).
19. Pricip, 4.stupanj, Holy Spirit Association for the Unification of World Christianity, Hrvatski prijevod <udruženja Svetoga Duha za ujedinjenje svjetskoga kršćanstva, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1987.
20. Priest Horning, Suzana, Doing Media Research, An Introduction, Sage Publications, Thousand Oaks, London, New Derlhi,1996.
21. Ratzinger, Joseph: Uvod u kršćanstvo, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988.
22. Semprini, Andrea: Multikulturalizam, CLIO, Beograd, 1999.
23. Skledar, Nikola: Osnove znanosti o kulturi, Visoka škola za poslovanje i upravljanje s pravom javnosti „Baltazar Adam Krčelić“ Zaprešić, 2002.
24. Steel, Shelby: The Content of Our Character: A News Vision of Race in America, Perennial, 1991.
25. Veljković, Božidar :Uvod u osnove politike, NUBL, Nezavisni univerzitet Banja Luka, 2009.
26. Vlajki, Emil: Uvod u komuniciranje postmodernizma, Fakultet za političke i društvene nauke, Nezavisni univerzitet, Banja Luka, 2006.
27. Vreg, France: Humana komunikologija, Hrvatsko komunikološko društvo & Nonacom, Zagreb, 1998.